

Avdelningen för register och statistik
Hillevi Rydh/Daniel Svensson

Kvalitetsdeklaration

Statistik om vuxna personer med missbruk och beroende 2021

Ämnesområde

Socialtjänst

Statistikområde

Individ- och familjeomsorg

Produktkod

SO0202

Referenstid

1 november samt för perioden 1 januari – 31 december

Innehållsförteckning

<i>Kvalitetsdeklaration</i>	1
<i>Statistik om vuxna personer med missbruk och beroende 2020</i>	1
Ämnesområde	1
Statistikområde	1
Produktkod	1
Referenstid	1
<i>Innehållsförteckning</i>	2
<i>Statistikens kvalitet</i>	3
1 Relevans	3
1.1 Ändamål och informationsbehov	3
1.2 Statistikens innehåll	3
2 Tillförlitlighet	5
2.1 Tillförlitlighet totalt	5
2.2 Osäkerhetskällor	5
2.3 Preliminär statistik jämförd med slutlig.....	7
3 Aktualitet och punktlighet	7
3.1 Framställningstid	7
3.2 Frekvens	7
3.3 Punktighet.....	7
4 Tillgänglighet och tydlighet	7
4.1 Tillgång till statistiken	7
4.2 Möjlighet till ytterligare statistik	7
4.3 Presentation	7
4.4 Dokumentation	8
5 Jämförbarhet och sam användbarhet	8
5.1 Jämförbarhet över tid	8
5.2 Jämförbarhet mellan grupper	9
5.3 Sam användbarhet i övrigt	9
5.4 Numerisk överensstämmelse	9
<i>Allmänna uppgifter</i>	10
A Klassificeringen Sveriges officiella statistik	10
B Sekretess och personuppgiftsbehandling	10
C Bevarande och gallring	10
D Uppgiftsskyldighet	10
E EU-reglering och internationell rapportering	10
F Historik	10
G Kontaktuppgifter	10

Statistikens kvalitet

1 Relevans

1.1 Ändamål och informationsbehov

1.1.1 Statistikens ändamål

Statistiken används som underlag för planering, utvärdering och uppföljning av kommuner och som allmän information.

1.1.2 Statistik användares informationsbehov

Uppgifter till officiell statistik samlas in för att allmänhet och samhällsaktörer ska vara välinformerade om förhållanden och utveckling inom hälsa, vård och omsorg, så att en saklig debatt kan föras och väl underbyggda beslut fattas.

1.2 Statistikens innehåll

1.2.1 Objekt och population

Frivillig vård

När det gäller frivilliga insatser för vuxna med missbruk och beroende används socialtjänsten i alla kommuner som undersökningsenhet. Kommunernas socialtjänst redovisar statistik över insatser till vuxna personer med missbruk och beroende på aggregerad nivå. Vuxna personer med missbruk och beroende avser personer som är 21 år och äldre och som har ett eget missbruk av alkohol, narkotika, läkemedel, läsningsmedel eller kombinationer av dessa som får individuellt behovsprövade insatser av socialtjänsten enligt Socialtjänstlagen (2001:453), SoL.

Tvångsvård

Tvångsvård enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, LVM, omfattar personer som är 18 år och äldre och lagen avser endast området missbruk och beroende. De domar enligt LVM, som statistiken bygger på, avser §4 (beredande av vård) och §13 (omedelbart omhändertagande). Som undersökningsenhet för denna insamling används dels förvaltningsrätter, dels institutioner kallade LVM-hem där vederbörande har tvångsvårdats enligt LVM. I dessa fall är populationen de intagna på institution enligt LVM. Vård utförs av Statens institutionsstyrelse, SiS.

1.2.2 Variabler

- Antal personer med insats den 1 november, fördelat efter födelseår och kvinnor och män.
- Antal beviljade personer som har fått bistånd som avser boende, fördelat efter kvinnor och män.
- Antal beviljade boendedygn bistånd som avser boende fördelat efter kvinnor och män.
- Antal personer med beviljade individuellt behovsprövade öppna insatser den 1 november.
- Antal personer med insats avseende spel om pengar 1 november och under hela året, fördelat på kvinnor och män

- Antal personer med beslut om frivillig institutionsvård den 1 november och under året, fördelat efter kvinnor och män.
- Antal beviljade vårdtygn i frivillig institutionsvård, fördelat efter kvinnor och män.
- Antal beviljade vårdtygn inom familjehemsvård, fördelat efter kvinnor och män.
- Typ av vårdgivare SoL-insatser fördelade på 1) offentlig, 2) privat eller enskild och 3) privat/enskild delad med offentlig vårdgivare.
- Antal tvångsintagna personer enligt LVM den 1 november och under året, fördelat efter kvinnor och män.
- Antal vårdade enligt LVM under året redovisat utifrån ålder, kön, födelseland och utbildningsnivå.
- Antal beslut vid ansökningar om vård enligt LVM fördelas på bifallna och avslagna, indikation om vård och typ av missbruksmedel.
- Typ av indikation vid ansökan om LVM-vård redovisas som risk för att skada egna hälsan, risk att förstöra sitt liv, risk att skada sig själv och risk att skada närstående.
- Typ av missbruksmedel vid ansökan om LVM-vård fördelas på alkohol, narkotika, alkohol och narkotika samt övrigt missbruk.
- Beslut om omedelbart omhändertagande och ansökan om vård fördelas på typ av beslut, ålder och missbruksmedel.
- Prövning fördelas på prövningar som består och prövningar som upphör.

Härledda variabler:

Vårdtiden i antal dagar räknas fram med hjälp av datumen för vårdstart och avslutad tvångsvård, med avdrag för eventuella avvikelsedagar. Medelvårdtiden räknas fram med hjälp av det totala antalet vårddagar under året dividerat med totala antalet avslutade vårdtillfällen under året.

Åldern beräknas som statistikår minus födelseår.

1.2.3 Statistiska mått

- Totalt antal individer.
- Antal personer med insats per 10 000 invånare (21–64 år).
- Genomsnittligt antal vårdtygn per person.
- Vårdtid (antal dagar).
- Boendedygn.
- Medianålder

1.2.4 Redovisningsgrupper

Redovisning görs per kommun, län och riket. Redovisningen är uppdelad på ålder och kön.

1.2.5 Referenstider

Uppgifterna avser den 1 november 2021 och hela året 2021. Uppgifterna om befolkning avser den 31 december 2021.

2 Tillförlitlighet

2.1 Tillförlitlighet totalt

En viss osäkerhet om kvaliteten i de insamlade uppgifterna finns, bland annat beroende på skillnader i organisation och rutiner hos kommunerna. Kommunernas redovisning är ibland en sammanställning av uppgifter från flera uppgiftslämnare, vilket kan medföra olika tolkningar av de definitioner som används. Vidare hämtas en del av de efterfrågade uppgifterna från kommunernas verksamhetssystem medan andra hämtas direkt från ansvariga handläggare.

Tillförlitligheten i den statistik som härrör från uppgifter om utskrivningar från tvångsvård enligt LVM är behäftad med viss osäkerhet. Uppgifterna hämtas från ett administrativt system vid Statens institutionsstyrelse (SiS) och felregistreringar kan förekomma.

2.2 Osäkerhetskällor

Följande osäkerhetskällor kan identifieras:

- Uppgifter som redovisas som giltiga den 1 november kan i vissa enstaka fall gälla någon annan dag under november månad. Dessvärre går det inte att veta vilka uppgifter som redovisar på det sättet.
- Vissa kommuner saknar rutiner för sammanställning och inlämnande av data.
- Insatser inom bistånd som avser boende registreras på olika sätt i olika kommuner.
- Bland individuellt behovsprövade öppna insatser kan en person ha flera insatser samtidigt, men detta framgår inte av de mängduppgifter som kommunerna lämnar.
- När det gäller familjehem redovisar vissa kommuner även vård i hem med HVB-tillstånd (hem för vård och boende) vilket inte bör ingå i just denna del av statistiken.
- Svarsfrekvensen gällande insamling från kommunerna av uppgifter om den frivilliga vården enligt SoL har minskat från 99 procent statistikår 2017 till 92 procent statistikår 2021 vilket innebär att uppgifterna omfattar en större osäkerhet än tidigare. En rättsutredning vid Socialstyrelsen har kommit fram till att det är frivilligt för kommunerna att lämna mängduppgifter till den officiella statistiken, vilket kan vara skälet till att svarsfrekvensen minskat.
- SiS har levererat uppgifter om alla personer som har skrivits ut från LVM-hem, både personer som vårdats enligt LVM och enligt SoL 4 kap 1 § vilket kan innebära att antalet redovisade som utskrivna personer från LVM kan vara något i överkant.

2.2.1 Urval

Samtliga insamlingar är totalundersökningar.

2.2.2 Ramtäckning

Det finns inga uppgifter om ramtäckningsproblem eftersom det är en totalundersökning.

2.2.3 Mätning

Följande mätninginstrument används för denna statistik:

- Webb-blanketten *Insatser för vuxna personer med missbruk och beroende under 2019*. Frågeformulärens innehåll framgår av punkt 12.2 Variabler.
- Postbeskrivning till register över ansökan om vård enligt 22 och 23 §§ LVM 2019. Innehållet framgår av punkt 1.2.2 Variabler.
- Postbeskrivning till register över omedelbara omhändertaganden enligt 13 § LVM och beredande av vård enligt 4 § LVM 2019. Innehållet framgår av punkt 1.2.2 Variabler.
- Postbeskrivning till register över utskrivningar av vårdade enligt LVM 2019. Innehållet framgår av punkt 1.2.2 Variabler.

2.2.4 Bortfall

Uppgifter saknas från 22 kommuner. De kommuner som inte har lämnat in uppgifter och sedermera har totalbortfall i undersökningen är Upplands-Bro, Heby, Strängnäs, Gislaved, Jönköping, Gotland, Osby, Höganäs, Tranemo, Forshaga, Hallsberg, Karlskoga, Kungsör, Västerås, Vansbro, Hofors, Ljusdal, Sundsvall, Norsjö, Storuman, Arvidsjaur och Övertorneå.

Det har inte framkommit uppgifter om svarsbortfall från Statens institutionsstyrelse (SiS) och förvaltningsrätterna gällande insamlingen som rör uppgifter över tvångsinsatser enligt LVM.

För en mer utförlig beskrivning av det partiella bortfallet, se varje enskild tabell i Statistik om insatser till vuxna personer med missbruk och beroende 2020 (Excel-bilaga).

2.2.5 Bearbetning

Uppgifterna om frivilliga insatser samlas in från individ- och familjeomsorgen i kommunernas socialtjänst. Uppgifterna lämnas in elektroniskt. I samband med registreringen av uppgifterna sker ett antal kontroller. Kontrollerna avser inmatning, logiska samband mellan vissa uppgifter, rimlighet och jämförelse med föregående år. Kommuner med någon form av avvikelse i de inlämnade uppgifterna kontaktas och ombeds att korrigera uppgifter eller lämna en kommentar. Uppgifter som inte har korrigerats har behandlats som bortfall.

Uppgifterna om tvångsvård samlas in från SiS. Dessa uppgifter lagras efter en automatisk granskning via logiska kontroller.

Uppgifter om intagna 1 november 2021

SiS inkommer med uppgifter om personer som fanns registrerade hos SiS den 1 november 2021. Från detta material tas följande poster bort: de som vårdades enligt SoL, de som hade vård i annan form (bl.a. enligt 27 § LVM), de som var inskrivna på sjukhus, hade permission samt de som satt i fängelse.

Uppgifter om utskrivningar från LVM under 2021

SiS levererar uppgifter om utskrivningar av vårdade enligt LVM på behandlingshem under året till Socialstyrelsen en gång per år. Socialstyrelsen gör därefter en sammanställning av uppgifterna. Bland dessa ingår även ett fåtal personer som har vårdats enligt SoL på LVM-institution.

Uppgifter om ansökningar och omedelbara omhändertaganden enligt LVM 2021

Insamlingen av beslut om ansökningar och omedelbara omhändertaganden enligt LVM, från förvaltningsrätter, sker en gång per år. Förvaltningsrätterna skickar blanketterna till Socialstyrelsen som gör en årlig sammanställning. Det inkomna

materialet granskas manuellt, rättas och kompletteras. Vid dataregistreringen görs en automatisk granskning via logiska kontroller.

2.2.6 Modellantaganden

När en uppgift saknas har den bortfallskompletterats, det vill säga den saknade uppgiften har ersatts med en skattad uppgift. I första hand har bortfallskompletteringen gjorts med motsvarande värde från det senast inrapporterade året.

I tabellerna har bortfallet markerats med ”..” på kommunnivå. Det bortfallskompletterade värdet ingår däremot på läns- och riksnivå. Detta gör att de publicerade totalsummorna för län och för riket skiljer sig från dem som man får om man summerar värdena för kommunerna.

2.3 *Preliminär statistik jämförd med slutlig*

Det tas inte fram preliminär statistik för aktuellt område.

3 **Aktualitet och punktlighet**

3.1 *Framställningstid*

Framställningstiden beräknas till ungefär fem månader från och med att blanketterna skickas till uppgiftslämnarna till det att statistiken publiceras.

3.2 *Frekvens*

Statistiken publiceras en gång per år.

3.3 *Punktlighet*

2022 års publicering av statistik gällande statistikår 2021 publicerades enligt publiceringsplan.

4 **Tillgänglighet och tydlighet**

4.1 *Tillgång till statistiken*

Rapporten finns tillgänglig på Socialstyrelsens webbplats.

4.2 *Möjlighet till ytterligare statistik*

För den frivilliga vården gäller att uppgifterna samlas in på aggregerad nivå. Detta ger begränsade möjligheter till specialbearbetningar. När det gäller tvångsvården finns individbaserade dataregister. Specialbearbetningar utförs på uppdragsbasis av Socialstyrelsen. Uppgifter finns även publicerade i Socialstyrelsens statistikdatabas och i rapporter på Socialstyrelsens webbplats.

Mer information och beskrivning av registren hittas här: www.socialstyrelsen.se/register/socialtjanstregister/tvangsvardlvm

4.3 *Presentation*

Publikationen består av ett faktablad med övergripande resultatbeskrivning. Dessutom finns en Excel-fil med tabeller, definitioner och begrepp, kvalitet och ett antal beskrivande diagram.

4.4 Dokumentation

Registerdokumentation för både frivilliga insatser och tvångsvårdsinsatser finns hos Socialstyrelsen.

5 Jämförbarhet och sammanvändbarhet

5.1 Jämförbarhet över tid

Jämförelser med tidigare års uppgifter måste till stora delar göras med försiktighet. Det avser framförallt uppgifter före statistikår 1998.

Före statistikår 1998 bestod denna statistik endast av insatser inom institutionsvård för vuxna med missbruksproblem, och uppgifter inhämtades från vårdinstitutioner och länsrätter. Från och med 1998 inhämtas uppgifter från kommunerna (för frivillig vård) samt från Statens institutionsstyrelse och länsrätter (för tvångsvård). Länsrätter ombildades 2010 till förvaltningsrätter.

Jämförelser med uppgifter före statistikår 1998 försvåras ytterligare av att statistiken fått en ny indelning.

För den frivilliga vården innehåller uppgifterna på riks- och länsnivå mellan statistikår 1998 och 2001 ett stort bortfall och är inte så tillförlitliga på eftersom värdena har ersatts genom imputation. Därför bör det gå bättre att jämföra uppgifterna från statistikår 2002 och framåt, beroende på vilken variabel det handlar om. Jämförbarheten över tid bör inte göras för inskrivningar i familjehemsvård och beviljade boendedygn i bistånd som avser boende, eftersom inskrivningar och beviljade boendedygn som orsakat kostnader började redovisas till kommunen från och med statistikår 2004. Inga uppgifter om inskrivningar samlas in sedan 2007 för frivillig institutionsvård eller familjehemsvård. År 2012 infördes redovisning av antal personer som har bistånd som avser boende uppdelat på varaktighet i boendet. Den variabeln har låg täckningsgrad 2012–2013 men 2014 är redovisningen överensstämmande med totala antalet individer som får bistånd som avser boende. Inskrivningar för bistånd som avser boende ändrades till antal personer i bistånd som avser boende statistikår 2013. Fördelningen av uppgifter om vård dygn för frivillig institutionsvård ändrades från och med statistikår 2005. Sedan dess fördelas de på tre typer av vårdgivare: 1) offentlig vårdgivare, 2) privat/enskild vårdgivare och 3) privat/enskild delad med offentlig vårdgivare.

Jämförelser inom tvångsvården på institutioner försvåras av några förändringar som gjordes till 1998 års rapport. Däremot kan uppgifterna inom tvångsvården från åren 1998–2021 jämföras. Nedan listas de huvudförändringar som infördes i statistiken om institutionsvården från och med 1998 och som ska beaktas inför en jämförelse genom tiden.

Före statistikår 1998 har uppgifter om vård i hem för vård eller boende insamlats från institutionerna.

Tidigare ingick personer från 18 år som varit föremål för frivillig institutionsvård i statistiken. Målpopulationen avgränsas dock sedan 1998 till att omfatta personer från 21 års ålder, vilket innebär att antalet vuxna med missbruksproblem blir något lägre än det hade blivit med den gamla åldersavgränsningen (se fotnot i tabell 13).

Personer i åldern 18–20 år med insatser inom den frivilliga missbruksvården (dvs. undantaget LVM-insatser) ingår från och med 1998 års statistik i den del av socialtjänststatistiken som beskriver socialtjänstens insatser för barn och unga. Tyvärr går det inte att utläsa hur många de är.

När insatserna relateras till en viss mättag var datumet tidigare den 31 december. År 1998 ändrades det till den 1 november.

Från och med statistikår 2007 publiceras uppgifter om vårddygn (inklusive dagar som vederbörande avvek) i tvångsvården. Det totala antalet beviljade vårddygn i tvångsvård på institution enligt LVM fördelas efter län, kommun och antal vårddygn till kvinnor och män insamlats från institutionerna.

Tidigare ingick personer från 18 år som varit föremål för frivillig institutionsvård i statistiken. Målpopulationen avgränsas dock sedan 1998 till att omfatta personer från 21 års ålder, vilket innebär att antalet vuxna med missbruksproblem blir något lägre än det hade blivit med den gamla åldersavgränsningen (se fotnot i tabell 13).

Bortfallet i den frivilliga vården har ökat från 0 till 22 kommuner mellan statistikår 2017 och 2021 vilket kan göra att det blir problem att göra jämförelser över tid i den officiella statistiken. Det är även svårt att dra långtgående slutsatser av förändringarna i statistiken sedan 2017.

5.2 Jämförbarhet mellan grupper

Det är svårt att jämföra statistiken med andra länder eftersom både insamlingsförfarandet och lagregleringarna skiljer sig åt.

5.3 Samanvändbarhet i övrigt

Vissa delar av statistiken används för att räkna ut kostnader i samband med uträkning av kostnader i Kommunala räkenskapsammandraget 2021. Uppgifterna som är baserade på individbaserade uppgifter möjliggör samkörningar med andra register.

5.4 Numerisk överensstämmelse

Inga brister finns i den numeriska överensstämmelsen mellan olika statistikvärden.

Allmänna uppgifter

A Klassificeringen Sveriges officiella statistik

Tillhör (SOS)

För undersökningar som ingår i Sveriges officiella statistik gäller särskilda regler när det gäller kvalitet och tillgänglighet, se förordningen (2001:100) om den officiella statistiken.

B Sekretess och personuppgiftsbehandling

I myndigheternas särskilda verksamhet för framställning av statistik gäller sekretess enligt 24 kap. 8 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Vid automatiserad behandling av personuppgifter gäller reglerna i Dataskyddsförordningen, GDPR. På statistikområdet finns dessutom särskilda regler för personuppgiftsbehandling i lagen (2001:99) och förordningen (2001:100) om den officiella statistiken.

C Bevarande och gallring

För frivillig vård gallras insamlingsblanketter efter ett års lagring. Mängddataregistret gallras inte.

För tvångsvårdsstatistiken gäller Riksarkivets föreskrifter om gallring hos Socialstyrelsen, beslutade den 14 augusti 2001 (RA-MS 2001:40). Enligt 2 § gallras inte individdataregistret.

D Uppgiftsskyldighet

Socialnämnderna är skyldiga att lämna uppgifter till undersökningen om insatser enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, LVM, och enligt förordning (1981:1370) om skyldighet för socialnämnderna att lämna statistiska uppgifter.

E EU-reglering och internationell rapportering

Det finns ingen reglering på EU-nivå.

F Historik

Socialstyrelsen har publicerat officiell statistik om insatser till vuxna personer med missbruk och beroende sedan statistikår 1994 och denna statistik har bestått av insatser inom tvångsvården på institution enligt LVM. Tidigare publicerades statistiken av Statistiska centralbyrån (SCB) i *Statistiska meddelanden*, serie S.I. Statistiken i sin nuvarande form publiceras sedan 1998.

G Kontaktuppgifter

Statistikansvarig myndighet	Socialstyrelsen
Kontaktperson	Hillevi Rydh
E-post	Sostat@socialstyrelsen.se
Telefon	075-247 30 00